

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ
Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ (1874-1960)

Αγγελική Μάρκογλου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Γεννήθηκε στη Νάξο, το 1874. Ο πατέρας του Ιωάννης Εξαρχόπουλος ήταν ιατρός και γόνος ιστορικής οικογένειας με καταγωγή από την Αμοργό. Η μητέρα του Στυλιανή, κόρη Σαραντινού, προερχόταν από ευγενή ναξιακή οικογένεια. Σταθμό στη ζωή του αποτέλεσε ο γάμος του με την Κορίννα Ι. Βάλληνδα, το 1910. Σπούδασε φιλοσοφία και φιλολογία στη Φιλοσοφική σχολή Αθηνών (1890-1896), από την οποία αποφοίτησε με βαθμό «άριστα». Το 1897 υπέβαλε την διδακτορική του διατριβή «De Horatio poeta» στα λατινικά. Το ίδιο έτος έλαβε διδακτορικό δίπλωμα στην Παιδαγωγική και αναγορεύτηκε διδάκτωρ φιλοσοφίας. Το 1901 ως υπότροφος της ελληνικής κυβέρνησης πήγε για σπουδές παιδαγωγικής και φιλοσοφίας σε πανεπιστήμια της Γερμανίας, της Ελβετίας, της Ιένης (1901-1903), της Εσπερίας, της Λοζάνης και της Λειψίας, όπου ήρθε σε επαφή με τους W. Rein και W. Wundt. Το 1912 αναγορεύτηκε καθηγητής Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το 1921 διαχωρίζεται η έδρα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής και αναδεικνύεται ως ο πρώτος Έλληνας καθηγητής Παιδαγωγικής. Καθιέρωσε το θεσμό της 2ετούς μετεκπαίδευσης των δασκάλων στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1922) ως γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Παιδείας.

Είναι αυτός που εισήγαγε την Πειραματική Παιδαγωγική στην Ελλάδα, έχοντας επιρροές από τη γερμανική Παιδαγωγική. Ίδρυσε α) το Εργαστήριο Πειραματικής Παιδαγωγικής (1923) και β) το Πειραματικό Σχολείο Πανεπιστημίου Αθηνών (ΠΣΠΑ) (1929), στο οποίο υπήρξε ο πρώτος επόπτης. Με το Εργαστήριο Πειραματικής Παιδαγωγικής και το ΠΣΠΑ, τα οποία υπάγονταν στην έδρα της Παιδαγωγικής και αποτελούσαν κέντρα παιδαγωγικής, με τις θέσεις του και με τη μετεκπαίδευση των δασκάλων, ο Εξαρχόπουλος εξασφάλισε πλήρη επιρροή και στις δύο βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Στη διδακτική πράξη θέσπισε την τριμερή πορεία που τείνει να συνδυάσει την ερβαρτιανή μέθοδο με τα σχολεία εργασίας. Οι παραδόσεις του σχετίζονταν με τα εξής αντικείμενα: α) Εισαγωγή στην Παιδαγωγική, β) Γενική Διδακτική, γ) Ειδική Διδακτική, δ) Ψυχολογία του παιδιού, ε) Σωματολογία του παιδιού, στ) Ψυχολογία ατομικών διαφορών.

Η συγγραφική του παραγωγή υπήρξε πλουσιότατη. Άφησε ένα ογκώδες συγγραφικό έργο, που καλύπτει σχεδόν όλες τις γνωστικές περιοχές της παιδαγωγικής και της ψυχολογίας. Η 11τομη Συστηματική Παιδαγωγική Βιβλιοθήκη του περιλαμβάνει τα εξής μεγάλα έργα: Σωματολογία του παιδός (τ. 1, 1923), Εισαγωγή εις την Παιδαγωγικήν (τ. 2, 1923), Ψυχικά διαφορά των παιδών και διάγνωσις αυτών (τ. 1, 1923), Γενική Διδακτική (τ. 2, 1946), Ψυχικά ανωμαλίας των παιδών και τρόποι βελτιώσεως αυτών (τ. 1, 1953), Ψυχολογία του παιδός (τ. 2, 1955-56), Ειδική Διδακτική (τ. 2, 1962).

Ο Εξαρχόπουλος πέρα από το διδακτικό και επιστημονικό του έργο παρουσίασε μια πολύπλευρη δράση, συμμετέχοντας σε υπηρεσιακά συμβούλια, επιτροπές και συνέδρια, αλλά και ως πρόεδρος, σύμβουλος και μέλος πολλών επιστημονικών οργανώσεων και σωματείων. Εξαιτίας του κύρους του μέσα στο Πανεπιστήμιο, την Ακαδημία και τον εν γένει πνευματικό κόσμο, επηρέαζε για δεκαετίες με τη γνώμη του την εκπαιδευτική πολιτική της χώρας.

NIKOLAOS I. EXARCHOPOULOS LIFE AND CAREER (1874-1960)

ABSTRACT

He was born in Naxos in 1874. His father, John Exarchopoulos was a doctor and came from a historic family from Amorgos. His mother Styliani was the daughter of the family Sarantinos, came from a noble family of Naxos. An important moment in his life was his marriage to Corinna I. Vallinda, in 1910. He studied philosophy and philology at the School of Philosophy in Athens (1890-1896), from which he graduated with a grade of “excellent”. In 1897 he submitted his doctoral thesis “De Horatio poeta” in latin. The same year, he received a PhD in Education and he was awarded doctor of Philosophy. In 1901 he won a scholarship from the Greek government to study pedagogy and philosophy at universities of Germany and Switzerland such as Jena (1901-1903), Lausanne and Leipzig, where he got in touch with W. Rein and W. Wundt. In 1912 he was appointed a professor of Philosophy and Pedagogy at the University of Athens. In 1921 became the first Greek professor of Pedagogy. He established the institution of 2-year training of teachers in the School of Philosophy at University of Athens (1922) as General Secretary of Ministry of Education.

Influenced by German Education, he introduced Experimental Pedagogy in Greece. He founded a) the Laboratory of Experimental Pedagogy (1923) and b) the Experimental School of University of Athens (PSPA) (1929), in which he was the first supervisor. The Laboratory of Experimental Pedagogy and the PSPA, that belonged to the School of Philosophy, were important pedagogical centers. Moreover, his beliefs and the in-service training of teachers, that he established, had a great influence on the Greek education.

He described the three-part teaching process that combines the herbartian method of teaching with the Labor School. He taught courses such as a) Introduction to Pedagogy, b) General Teaching, c) Special Teaching, d) Psychology of child, e) Somatology of child, f) Psychology of individual differences.

His authorial work was very rich, covering thoroughly the fields of pedagogy and psychology. His 11 volumes of Systematic Pedagogy Library include the following major projects: Somatology of the child (vol. 1, 1923), Introduction to the Pedagogy (vol. 2, 1923), Psychical differences of the children and diagnosis, (vol. 1, 1923), General Teaching (vol. 2, 1946), Psychical abnormalities of the children and how can

be improved (vol. 1, 1953), Psychology of the child (vol. 2, 1955-1956), Special Teaching (vol. 2, 1962).

Exarchopoulos had a multifaceted action, participating in departmental councils, committees and conferences, as well as chairman, director and as a member of several scientific organizations and associations. Because of his prestige within the University, the Academy and the overall spiritual world, his opinion has an affection yet nowadays on the educational policy of the country.

Ο Ν. Ι. Εξαρχόπουλος γεννήθηκε στη Νάξο, το 1874. Ο πατέρας του, Ιωάννης, ήταν γόνος ιστορικής οικογένειας, η οποία έδρασε κατά την Επανάσταση του 1821, καταγόταν από την Αμοργό και διακρινόταν για την επιστημονική και γενικότερη μόρφωση που κατείχε και είχε ξακουστή φήμη σε όλα τα νησιά του Αιγαίου. Μετά την Αμοργό, εγκαταστάθηκε στη Νάξο, όπου εκεί παντρεύτηκε τη Στυλιανή Σαραντινού, η οποία καταγόταν από ευγενή οικογένεια της Νάξου, με την οποία απέκτησαν πέντε παιδιά, τον πρωτότοκο Νικόλαο, τρεις ακόμα γιους και μια κόρη.

Ο Εξαρχόπουλος παρακολούθησε μαθήματα του δημοτικού και ελληνικού σχολείου στη Νάξο και γυμνάσιο στην Αθήνα και πιο συγκεκριμένα, στο Β΄ Γυμνάσιο Αρρένων Νεαπόλεως. Από τότε ξεχώριζε για τις επιδόσεις του. Είχε βέβαια καθηγητές εξαιρετους επιστήμονες της εποχής, όπως ο Γυμνασιάρχης του, Σπυρίδων Σακελλαρόπουλος, καθηγητής Λατινικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αγαπούσε πολύ τα ελληνικά γράμματα και τη φιλοσοφική σκέψη, γεγονός που τον οδήγησε να εγγραφεί στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1890, από την οποία αποφοίτησε το 1896, με τον σπάνιο, για εκείνη την εποχή, βαθμό «Άριστα». Ένα χρόνο μετά αναγορεύθηκε διδάκτωρ της φιλοσοφίας με θέμα της διατριβής «De Horatio poeta», γραμμένη στη λατινική γλώσσα. Αμέσως μετά διορίζεται σχολάρχης για πέντε χρόνια, στην αρχή στη Χαλκίδα ή Τραγαία Νάξου, μετά την Αμοργό, στη Θήρα και στη συνέχεια, στην Ίο.

Ενώ, βρίσκεται στην Ίο, πληροφορείται τελευταία στιγμή για την προκήρυξη του διαγωνισμού του Υπουργείου Παιδείας για αποστολή στην Εσπερία δύο διδασκάλων της φιλολογίας για να σπουδάσουν την Παιδαγωγική. Αμέσως επιβίβαστηκε στο πρώτο ατμόπλοιο από την Ίο για Πειραιά και φτάνει την προηγούμενη ημέρα των εξετάσεων, στις οποίες έγραψε πολύ καλά και έτσι διορίστηκε υπότροφος της ελληνικής κυβέρνησης για σπουδές στη Γερμανία και στην Ελβετία. Όπως ο ίδιος αναφέρει στο έργο του «Σπουδαί και επιστημονικάί εργασίαι», φοίτησε τέσσερα εξάμηνα στο Πανεπιστήμιο της Ιένης, ένα εξάμηνο στη Λειψία και ένα εξάμηνο στη Λοζάνη.

Την εποχή εκείνη ήρθε σε επαφή με πολλοί σημαντικές προσωπικότητες, από τις οποίες αξίζει να αναφέρουμε την επαφή του με τον καθηγητή Παιδαγωγικής Γουλιέλμο Rein (Ηθική, Ψυχολογία, Συστηματική Παιδαγωγική, Γενική και Ειδική Διδακτική κτλ), τον καθηγητή Φιλοσοφίας Liebmann και τον καθηγητή Φιλοσοφίας Γουλιέλμο Wundt.

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, το 1904 υπήρξε καθηγητής στο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης και στη συνέχεια, έγινε διευθυντής για τρία χρόνια στο Διδασκαλείο Πελοποννήσου. Συγχρόνως, το 1906 αναγορεύθηκε υφηγητής Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ενώ το 1912 διορίστηκε τακτικός καθηγητής Φιλοσοφίας και

Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, όπου παρέμεινε έως το 1948, με εξαίρεση το διάστημα 1918-1920, όπου απομακρύνθηκε για πολιτικούς λόγους.

Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι το 1910 τελείται ο γάμος του με την Κορίννα Βάλληνδα, ιατρό από την Κύθνο, η οποία έπαιξε σημαντικό ρόλο σε ολόκληρη την επιστημονική και προσωπική του ζωή.

Το 1921 διαχωρίζεται η έδρα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής και ο Νικόλαος Εξαρχόπουλος αναδεικνύεται ο πρώτος Έλληνας καθηγητής Παιδαγωγικής. Ο διαχωρισμός αυτός θα δώσει την ευκαιρία στον ίδιο τον καθηγητή Παιδαγωγικής Εξαρχόπουλο να αναπτύξει μια σειρά δραστηριοτήτων, οι οποίες θα συμβάλουν ακόμη περισσότερο στη θεμελίωση της Παιδαγωγικής ως Επιστήμης στην Ελλάδα.

Το 1922 ιδρύει τη Σχολή Μετεκπαίδευσης των Δασκάλων. Ο θεσμός αυτός περιλάμβανε α) υποχρεωτική παρακολούθηση των μαθημάτων του καθηγητή και β) παραδόσεις ειδικής διδακτικής στο δημοτικό σχολείο.

Εργαστήριο Πειραματικής Παιδαγωγικής

Το 1923 ιδρύει το «Εργαστήριον Πειραματικής Παιδαγωγικής», μετά τις επιδράσεις που δέχεται από τους φίλους παιδαγωγούς Meuman και Lay, ιδρυτές της Πειραματικής Παιδαγωγικής. Στο εργαστήριο αυτό αναπτύσσει, κυρίως μέσω της παιδολογικής έρευνας με σωματομετρήσεις, την ανατομική φυσιολογία του παιδιού, τη μελέτη των ατομικών διαφορών, τις μετρήσεις νοημοσύνης. Αυτή η έρευνα εργαστηρίου βασίζεται στην εμπειριοκρατική ερευνητική και φυσιοκρατική αντίληψη περί Ψυχολογίας. Έτσι, ο Εξαρχόπουλος δεν ασχολείται στο Εργαστήριο Πειραματικής Παιδαγωγικής με παιδαγωγικό πειραματισμό ή, καλύτερα, δεν εφαρμόζει πειραματικές μεθόδους για να μελετήσει τους παράγοντες εκείνους που δομούν την παιδαγωγική διαδικασία και κατάσταση.

Σκοπός του Εργαστηρίου Πειραματικής Παιδαγωγικής, σύμφωνα με τον ιδρυτή του ήταν "η παντοειδής έρευνα και γνώσις του έλληνοσ παιδός και εφήβου από σωματικής, ψυχικής και ηθικής απόψεως και η θεραπεία και διάδοσις της επιστημονικής παιδαγωγικής εν Ελλάδι".

Παράλληλα όμως το Εργαστήριο είχε και έναν περισσότερο πρακτικό σκοπό: να εισάγει τους φοιτητές και μετεκπαιδευόμενους στο Πανεπιστήμιο δημοδιδασκάλους και λειτουργούς Μέσης Εκπαίδευσης στις επιστημονικές μεθόδους της παιδαγωγικής έρευνας.

Για την επίτευξη του σκοπού αυτού λειτουργούσε ειδικός διετής κύκλος εργαστηριακών μαθημάτων και πρακτικών ασκήσεων. Τα μαθήματα του Εργαστηρίου διεξάγονταν παράλληλα με τα μαθήματα θεωρητικής παιδαγωγικής κατάρτισης. Όσοι μάλιστα εκδήλωναν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, είχαν την δυνατότητα να ενταχθούν σε επιστημονικές ομάδες και να ερευνήσουν ειδικά θέματα, κάτω από την άμεση εποπτεία του προσωπικού του Εργαστηρίου.

Για την έρευνα και διάγνωση της ατομικότητας των παιδιών, θέμα που ενδιέφερε άμεσα τους ερευνητές, ήταν απαραίτητη η χρησιμοποίηση επιστημονικών μεθόδων, που να οδηγούν σε όσο το δυνατόν ασφαλέστερα συμπεράσματα. Έτσι γινόταν προσπάθεια προσαρμογής παιδολογικών μεθόδων άλλων χωρών στις ελληνικές

συνθήκες, ενώ παράλληλα δινόταν έμφαση στην αντιπροσωπευτικότητα των δειγμάτων, εφόσον οι εξεταζόμενοι ήταν μαθητές και των δύο φύλων, διαφόρων ηλικιών και προέρχονταν από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις. Τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών περιλαμβάνονταν σε ειδικές μελέτες που εκδίδονταν από το Εργαστήριο Πειραματικής Παιδαγωγικής.

Παρά το γεγονός ότι με τον Εξαρχόπουλο η Παιδαγωγική στρέφεται προς την πειραματική έρευνα, στην Ελλάδα δεν θα γνωρίσει μεγάλη διάδοση η πειραματική κατεύθυνση, αλλά θα επικρατήσει η Νοολογική-Ερμηνευτική κατεύθυνση στις βάσεις του ιστορικού-ερμηνευτικού παραδείγματος του Wilhelm Dilthey και των μαθητών του Theodor Litt, Wilhelm Flitner και Georg Kerschensteiner.

Πειραματικό Σχολείο Πανεπιστημίου Αθηνών (ΠΣΠΑ)

Το 1929, ο Εξαρχόπουλος ιδρύει το Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΠΣΠΑ), στο οποίο υπήρξε ο πρώτος επόπτης του. Βασικοί στόχοι ήταν: α) η θεωρητική και πρακτική παιδαγωγική μόρφωση των καθηγητών της μέσης εκπαίδευσης, β) η προαγωγή της παιδαγωγικής επιστήμης και γ) η πρακτική παιδαγωγική κατάρτιση των μετεκπαιδευόμενων στο πανεπιστήμιο δημοδιδασκάλων.

Οι μαθητές του ΠΣΠΑ αποτελούσαν κατά κύριο λόγο το έμπυχο υλικό, που μελετούσαν οι ερευνητές του Εργαστηρίου Πειραματικής Παιδαγωγικής. Όμως, πριν από την έναρξη της λειτουργίας του ΠΣΠΑ, -αλλά και μετά από αυτή- πολλές έρευνες διεξάγονταν και σε άλλα σχολεία. Οι έρευνες που έγιναν στα 15 πρώτα χρόνια της λειτουργίας του Εργαστηρίου Πειραματικής Παιδαγωγικής (1923 - 1938) σχετίζονταν αποκλειστικά με τη σωματική, νοητική και ψυχική εξέλιξη του παιδιού.

Οι σχετικές με την σωματική εξέλιξη έρευνες, στηρίζονταν σε μετρήσεις 14 σωματικών γνωρισμάτων των μαθητών. Οι μετρήσεις γίνονταν σε τακτά χρονικά διαστήματα και περιλάμβαναν καταγραφή του ύψους και του βάρους του σώματος, της περιμέτρου και διαμέτρου του θώρακα, της διαμέτρου των ακρωμίων, της περιμέτρου και διαμέτρου της κεφαλής, της μυϊκής δύναμης και της ζωτικής χωρητικότητας. Από τις μετρήσεις αυτές, οι δύο τελευταίες κατατάσσονταν στις "φυσιολογικές", ενώ οι υπόλοιπες στις "ανατομικές".

Βεβαίως, παρά τις αντίθετες διακηρύξεις του υπέρ του Σχολείου Εργασίας, ο Εξαρχόπουλος θα συνεχίσει να οικοδομεί την Παιδαγωγική σε ολόκληρη την ακαδημαϊκή του καριέρα, όπως αυτός την αντιλαμβάνεται, δηλαδή καθαρά πάνω στις βάσεις του Ερβάρτου και του κυρίως δασκάλου του W. Rein. Και αυτό, γιατί ο ίδιος πάντα ταύτιζε το γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα με τη μέθοδο του Ερβάρτου, ακόμη και μετά την αμφισβήτηση και εγκατάλειψη αυτής της μεθόδου τόσο στον αγγλοσαξονικό όσο και στο γερμανικό χώρο.

Διδακτικές καινοτομίες

Στο Πειραματικό Σχολείο διεξήχθησαν έρευνες των παιδαγωγικών και παιδολογικών προβλημάτων και εκεί εφαρμόστηκαν νέοι μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης, διδακτικές αρχές και ποικίλα μέσα αγωγής ή μέτρα όπως:

Γενικά μέτρα

- α) ενοποίηση διεύθυνσης και διδακτικού προσωπικού,
- β) εισαγωγή του θεσμού του επιστημονικού συμβούλου ή ψυχολόγου,
- γ) εισαγωγή του θεσμού των τακτικών διδασκάλων,
- δ) εφαρμογή υποδειγματικών διδασκαλιών,
- ε) συνεργασία μεταξύ οικογένειας – σχολείου,
- στ) συνεργασία μεταξύ Πειραματικού Σχολείου και Εργαστηρίου Πειραματικής Παιδαγωγικής,
- ζ) διάγνωση της ατομικότητας των μαθητών καθώς και της επαγγελματικής τους ιδιοφυΐας,
- η) αυτενέργεια των μαθητών μέσω της παροχής ελευθέρων ασχολιών.

Ειδικά μέτρα

- α) Καθορισμός γλωσσικών αρχών για τη χρησιμοποιούμενη στη διδασκαλία γλώσσα,
- β) Προσαρμογή και εξοικείωση των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον κατά τις δέκα πρώτες μέρες του σχολικού έτους,
- γ) Δυνατότητα των μαθητών μια ώρα την εβδομάδα να προβούν σε ελεύθερες ανακοινώσεις για κάθε ζήτημα και συζητήσεις για επίλυση κάθε απορίας,
- δ) Εφαρμογή εκπαιδευτικών εκδρομών καθώς και ο τρόπος διεξαγωγής τους,
- ε) Εισαγωγή του θεσμού των επιτροπών των διδασκόντων,
- στ) Ενιαία διδασκαλία στις τέσσερις κατώτερες τάξεις του Δημοτικού,
- ζ) Εφαρμογή ίδιου συστήματος ανάγνωσης και γραφής στην κατώτερη τάξη του Δημοτικού,
- η) Καθορισμός περιεχομένου, γλώσσας και τρόπου διόρθωσης των γραπτών των εκθέσεων,
- θ) Καινοτομίες στον τρόπο διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών. Τέθηκαν σε εφαρμογή τρεις τρόποι εισαγωγής στα αρχαία ελληνικά με διάθεση διαφορετικών ωρών για καθέναν από αυτούς.

Μέτρα σχολικής ψυχολογίας

- α) Διενέργεια σωματικών μετρήσεων και παρακολούθηση της εξέλιξης των παιδιών,
- β) Διενέργεια ψυχολογικών μετρήσεων,

- γ) Σύνταξη ψυχογραφημάτων στην πρώτη Δημοτικού από μετεκπαιδευόμενους δημοδιδασκάλους,
- δ) Κατάρτιση ατομικών φακέλων για κάθε μαθητή,
- ε) Συλλογή στοιχείων για κάθε μαθητή που αφορούν τον οικογενειακό βίο και το περιβάλλον,
- στ) Καθορισμός του τύπου του δελτίου υγείας του παιδιού που προκύπτει έπειτα από εξέταση και μέτρηση του παιδιού καθώς και συνέντευξη με τους γονείς και τον τακτικό δάσκαλο,
- ζ) Κατάρτιση πινάκων επίδοσης των μαθητών από τους διδασκάλους,
- η) Σύνταξη ελεύθερων χαρακτηρισμών των μαθητών από τον τακτικό καθηγητή.

Μέτρα για τη λοιπή σχολική ζωή

- α) Οργάνωση μαθητικών συλλόγων,
- β) Εφαρμογή του θεσμού της λελογισμένης με βάση τον οποίο οι μαθητικές κοινότητες αρχικά αναλαμβάνουν ελαφρότερα καθήκοντα και έπειτα διανοητικότερα,
- γ) Διεξαγωγή σχολικών εορτών με αυτενέργεια των μαθητών,
- δ) Εισαγωγή του θεσμού των ελεύθερων απογευμάτων,
- ε) Συλλογή και έκθεση μαθητικών έργων,
- στ) Ίδρυση μαθητικής βιβλιοθήκης.

Μέτρα για συνεργασία γονέων – σχολείου

- α) Ίδρυση συλλόγου γονέων και κηδεμόνων,
- β) Συγκέντρωση γονέων και κηδεμόνων την πρώτη κάθε μήνα ή κάθε διμήνου.

Ως δημόσιος λειτουργός

Ο Νικόλαος Εξαρχόπουλος διετέλεσε Διευθυντής του Διδασκαλείου της Πελοποννήσου (1905 – 1907), Επιθεωρητής των γυμνασίων και ελληνικών σχολείων της Πελοποννήσου (1907 – 1910), Διευθυντής του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαίδευσης (1910 – 1912), Σύμβουλος και Αντιπρόεδρος της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρίας (1914), Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Παιδείας (1922), Διευθυντής του Εργαστηρίου Πειραματικής Παιδαγωγικής (1923), Επόπτης του Πειραματικού Σχολείου (1929), Μέλος της Ακαδημίας Αθηνών (1929), Κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής, Πρύτανης του Πανεπιστημίου (1934 – 1935), Πρόεδρος της Ακαδημίας (1937), Πρόεδρος της Μορφωτικής Επιτροπής (1947), Σύμβουλος του Εθνικού Ιδρύματος (1947), Πρόεδρος του Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Συμβουλίου.

Συγγραφική παραγωγή

Η συγγραφική του παραγωγή υπήρξε πλουσιότατη. Άφησε ένα ογκώδες συγγραφικό έργο, που καλύπτει σχεδόν όλες τις γνωστικές περιοχές της παιδαγωγικής και της ψυχολογίας. Επηρέασε σημαντικά την παιδαγωγική θεωρία και πράξη στην Ελλάδα, μεταφέροντας παιδαγωγικές αξίες από άλλες χώρες.

Από τις συστηματικές του έρευνες, παιδαγωγικές και ψυχολογικές, καθώς επίσης και από τα νέα μέτρα αγωγής και διδασκαλίας του προέκυψαν πολυάριθμες επιστημονικές εργασίες, από τις οποίες άλλες ανακοινώθηκαν στην Ακαδημία Αθηνών, άλλες δημοσιεύτηκαν ως μονογραφίες και άλλες αποτέλεσαν τη βάση μεγάλων επιστημονικών συγγραμμάτων. Αρχίζοντας το συγγραφικό του έργο το 1906 δημοσίευσε τις «Ελάσσονες Διατριβαί» και το «Σύστημα της Παιδαγωγικής της Βιβλιοθήκης», στο οποίο εκτίθενται τα περί αγωγής και παιδείας διδάγματα και οι παιδαγωγικές του θεωρίες. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής έργα :

- Ποιός τις πρέπει να είναι ο διδάσκαλος, Αθήνα 1907.
- Das athenische und das spartanische Erziehungssystem im V und IV Jahrhundert V. Chr. Ein. Pad. Magazin Wr. 377. Langensalza, 1909.
- Παιδαγωγικά Ζητήματα, Αθήνα 1909.
- Μαθήματα Ψυχολογίας, Αθήνα 1911.
- Le Procédé developpant – expositif (Forme didactique), Αθήνα 1911.
- Σχέσις μεταξύ της σωματικής και ψυχικής εξελίξεως του ανθρώπου, Αθήνα 1921.
- Αι μέθοδοι της επιστημονικής παιδαγωγικής ερεύνης, Αθήνα 1922.
- Η εξέλιξις της παιδαγωγικής επιστήμης και αι σύγχρονοι κατευθύνσεις αυτής, Πρακτ. Ακαδ. Αθηνών, 4, 1929.
- Γενικά αρχαία διέπουναι την εν τω Πειραματικώ Σχολείω τελουμένην εργασίαν, Αθήνα 1933.
- Επιστημονικά έρευναι, γενόμεναι εν τω Εργαστηρίω Πειραματικής Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Συνεδρία 1ης Φεβρουαρίου 1934.
- Η φιλοπατρία ελληνική αρετή, περιοδικό Ερμής, 1, 1941.
- Προς αναμόρφωσιν της Ελληνικής εκπαίδευσως, Αθήνα 1945.
- Το Πειραματικόν Σχολείον του Πανεπιστημίου Αθηνών, «Παιδαγωγική Επιθεώρησις», 1947.
- Εισαγωγή εις την Παιδαγωγικήν, τόμοι δύο, εκδ. 4η, Αθήνα 1950.
- Η οργάνωσις της παιδείας. Μελέτη παιδαγωγική και κοινωνιολογική, Αθήνα 1954.
- Η κατάστασις της παιδείας εν Ελλάδι, Διδασκαλικόν Βήμα της 30 Ιουλίου 1954.

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι ανακοινώσεις του προσέφεραν πάντα κάποιο νέο στοιχείο και αναφέρονταν σε όλη την έκταση της Παιδαγωγικής και σε σημαντικούς σταθμούς των συγγενών επιστημών. Με το έργο του παρείχε ασφαλή ερείσματα στην

Παιδαγωγική και βοηθήματα στους εκπαιδευτικούς λειτουργούς για την επιτυχή εκτέλεση του έργου τους.

Επίλογος

Ο Εξαρχόπουλος πέρα από το διδακτικό και επιστημονικό του έργο παρουσίασε μια πολύπλευρη δράση, συμμετέχοντας σε υπηρεσιακά συμβούλια, επιτροπές και συνέδρια, αλλά και ως πρόεδρος, σύμβουλος και μέλος πολλών επιστημονικών οργανώσεων και σωματείων. Εξαιτίας του κύρους του μέσα στο Πανεπιστήμιο, την Ακαδημία και τον εν γένει πνευματικό κόσμο, επηρέαζε για δεκαετίες με τη γνώμη του την εκπαιδευτική πολιτική της χώρας.

Βιβλιογραφία

Αντωνίου, Χρ. (2008). Παιδαγωγοί και Παιδαγωγική στην Ελλάδα. Ελληνικά Γράμματα: Αθήνα

Βασιλάκης Κ. (1954). Νικόλαος Εξαρχόπουλος. Ο κορυφαίος παιδαγωγός της νεωτέρας Ελλάδος. Αθήναις

Εξαρχόπουλου Ν. (1911). Σπουδαί και επιστημονικαί εργασίαι. Υπόμνημα εν τη υποψηφιότητι διά την έδραν της φιλοσοφίας και της παιδαγωγικής. Αθήναις

Κισσάβου, Μ. (1955). Νικόλαος Εξαρχόπουλος. Αθήναις

Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια, Ελληνικά Γράμματα.

Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια Λεξικό, Ελληνικά Γράμματα.